

Rozvoj

Srovnávací analýza politiky, jar 2024

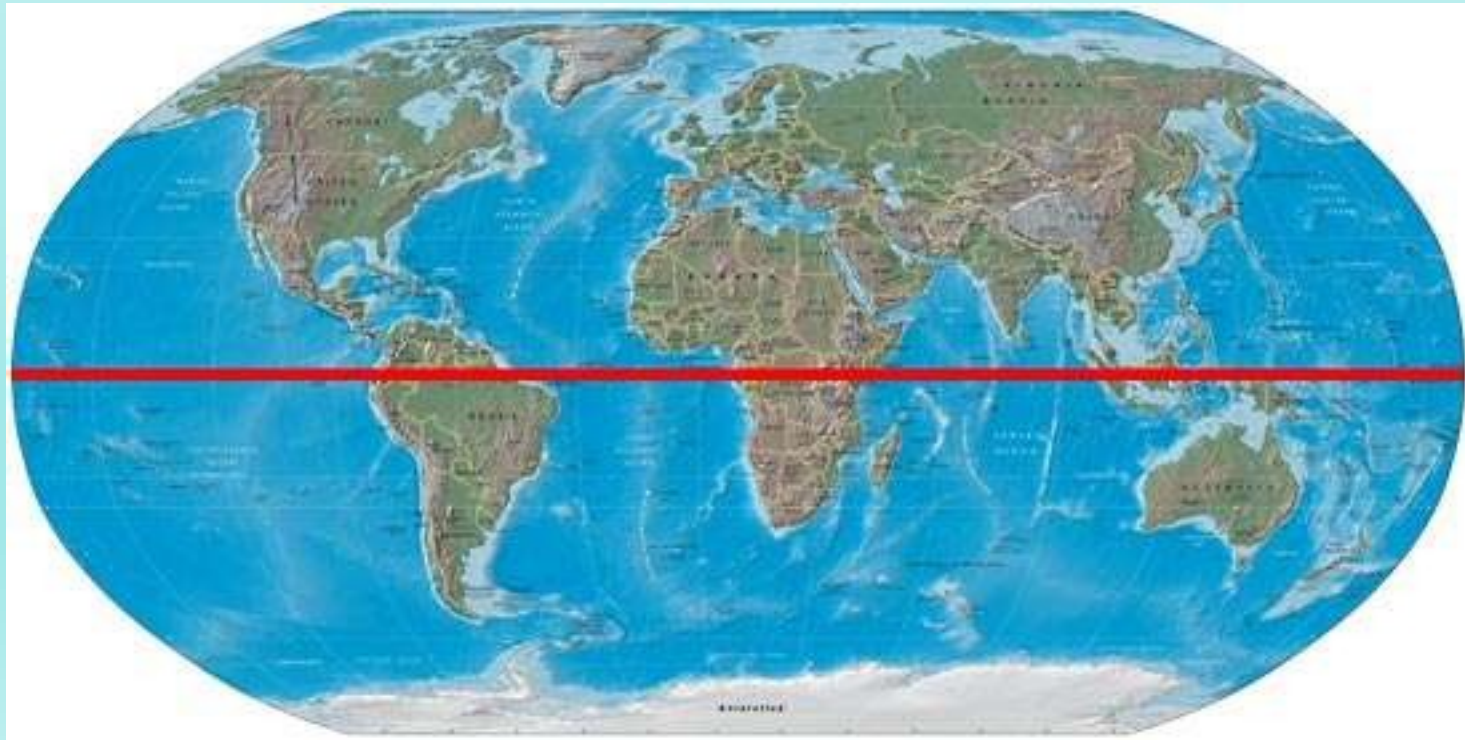
Doc. Marek Rybář, PhD.

Výzkumný problém

- Jak lze vysvětlit obrovské politické, ekonomické a sociální rozdíly mezi zeměmi současného světa?

Geografické faktory

- Hall a Jones (1999): existuje silná pozitivní korelace mezi vzdáleností země od rovníku a kvalitou jejích institucí

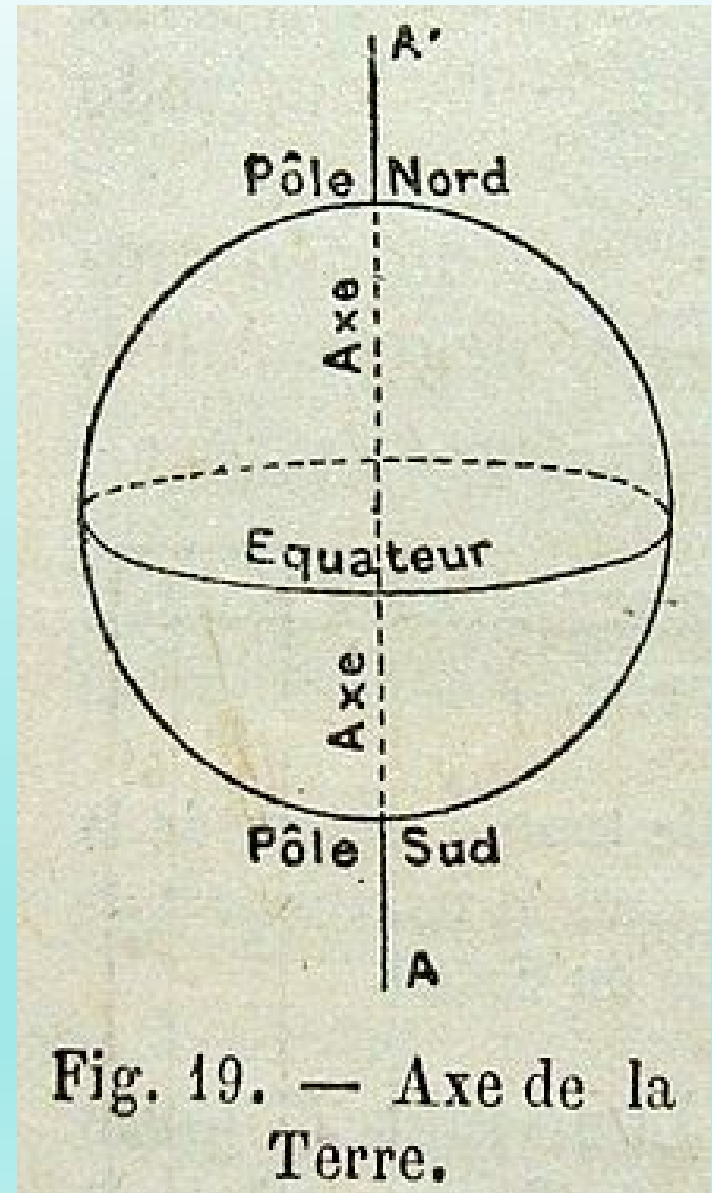

Geografické faktory

- Co přesně máme na mysli, když mluvíme o geografii?
- Co přesně geografie ovlivňuje?
- Jaké jsou přesné mechanismy tohoto ovlivňování?

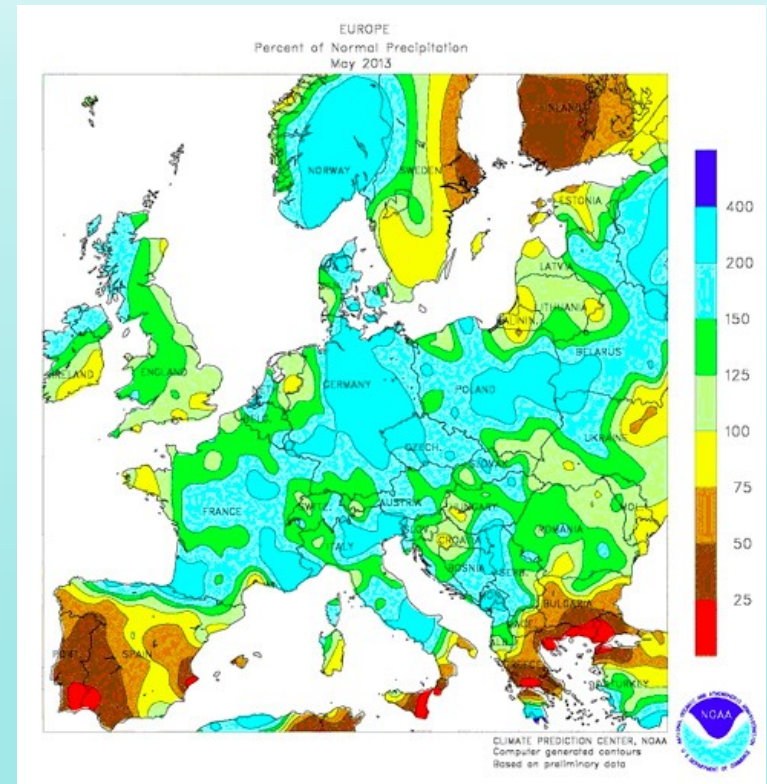
Geografické faktory

- klima
- topografie
- geologie
- biogeografie

Klíma

- Podmínky na povrchu Země:
- teplota, srážky, sluneční záření, vlhkost a mořské proudy.
- Důležité jsou nejen průměrné hodnoty, ale také absence extrémů:
- (vlny veder, silné lijáky a sucha)

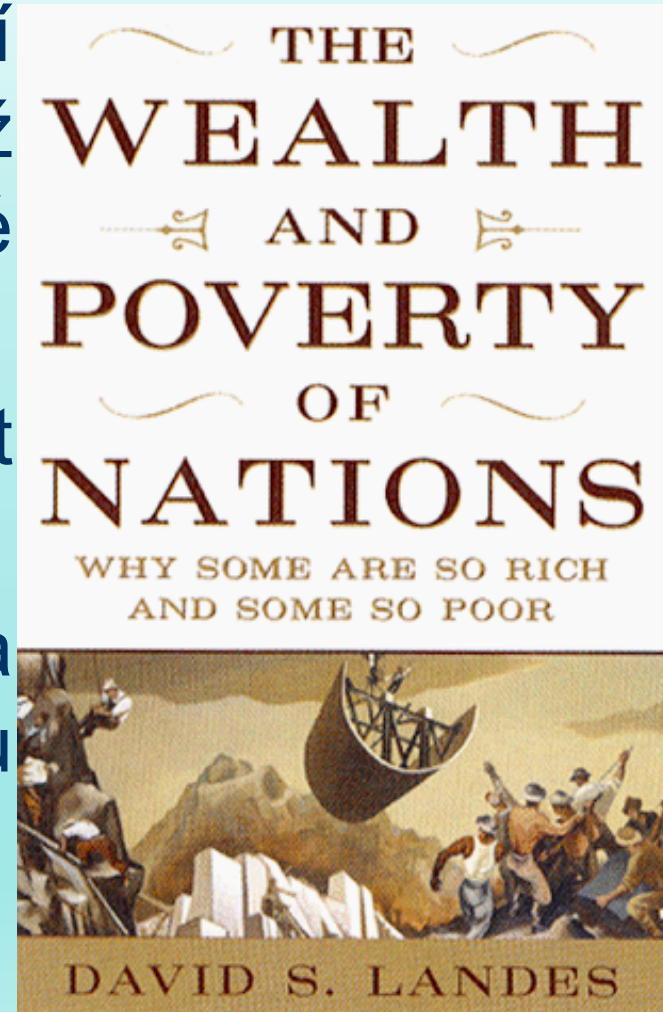

Klima

- Montesquieu: Duch zákonů (1748): teplota
- V chladnějším podnebí jsou lidé odvážnější, důvěřivější, rozhodnější a disciplinovanější.
- V teplejším podnebí jsou línější, mocní nutí slabší lidi, aby pro ně pracovali (otroctví):
- klima → lidské aktivity → instituce

Klima

- D. Landes (1998): nepohodlí způsobené horkem je větší než nepohodlí způsobené chladným klimatem.
- běloši nejsou zvyklí pracovat na plantážích: otroctví
- srážky: příznivé proudění a srážky obdařily Evropu vhodným klimatem

Topografie

- Obecné nebiologické podmínky na zemském povrchu
- pohoří, oceány, ostrovy, délka řek, jejich splavnost a sezónní proměnlivost

Topografie

- K. Wittfogel (1957):
- topografie → technologie → instituce
- řeky se dají relativně snadno regulovat a ovládat.
- Civilizace v blízkosti řek vyvinuly důmyslnou dělbu práce, úzká vládnoucí třída ovládala masovou pracovní sílu
- která byla později využita pro další rozvojové projekty: budování silnic, kanálů, zavlažovacích systémů, památek atd.

Topografie

- V Evropě však byla situace jiná (Jones a Landes 1998):
- Vysoké horské masivy, řeky bez delt, rozsáhlé lesy, nepravidelný tvar kontinentu a množství ostrovů, to vše bránilo vzniku jednotné civilizace.
- Neexistovala závislost na despotickém vládcí, protože zemědělci měli přístup k jiným zdrojům vody (déšť)

Topografie

- Acemoglu a kol. (2002): Evropa po roce 1500 zbohatla díky obchodu s Amerikou, Indií a východní Asií.
- Těžily z toho pouze země s přístupem k moři
- Existuje souvislost mezi mezinárodním obchodem a dobrými institucemi:
- Obchod posiloval postavení obchodníků (nikoli tradičně privilegované šlechty), kteří hledali záruky pro své nově nabyté bohatství --> posílení vlastnických práv
- topografie → vznik nové sociální skupiny → dobré instituce

Geologie

- Nebiologické podmínky pod povrchem Země:
- Povaha půdy, kvalita a množství přírodních zdrojů, aktivní sopky, zemětřesení atd.

Geologie

- Přírodní zdroje: ropa, plyn, zlato, diamanty, měď.
- Příliš mnoho přírodních zdrojů vede k "prokletí zdrojů":
- Od 70. let 20. století: země s velkým množstvím přírodních zdrojů mají nižší hospodářský růst, méně demokracie a horší výsledky rozvoje než země s menším množstvím přírodních zdrojů.

Geologie: prokletí zdrojů

- **přímý ekonomický dopad?**
- Nestálost příjmů: vysoká volatilita cen přírodních zdrojů vede k náhlým změnám v sociálních programech, erozi právního státu a poklesu podpory vlád (Nigérie, Venezuela a ceny ropy).
- Nedostatek investic: společnosti vyvážejí své zisky ze země, neinvestuje se do místního rozvoje.

Geologie: prokletí zdrojů

- **Politická vysvětlení?**
- "Rychlé peníze": nedostatek dlouhodobé hospodářské politiky
- Příjmy z přírodních zdrojů jsou využívány k dotování nedostatečně výkonných odvětví ekonomiky -> vysoké politické náklady na strukturální změny
- Násilí: etnopolitické skupiny v zemích bohatých na zdroje se častěji uchylují k povstání než k použití nenásilných prostředků

Geologie: prokletí zdrojů

- Rentiérský stát: vlády nevybírají daně, takže jsou méně odpovědné, neposilují vlastnická práva a celková kapacita státu je relativně nízká.
- Vztah mezi ropou a autoritářstvím přetrvává i po skončení studené války: bez podpory USA nebo Sovětského svazu se autoritářské režimy chudé na zdroje demokratizovaly, zatímco režimy bohaté na zdroje dokázaly odolávat domácím tlakům na demokratizaci

Biogeografie

- "geografie" živých organismů (NE lidí!)
- Početnost a charakter fauny a flóry, typ vegetace, mikroorganismy (bakterie, viry).

Biogeografie

- J. Diamond: rozdíly v biogeografických zdrojích v neolitu se plně odrazily v rozdílných evolučních trajektoriích kontinentů po roce 1500.
- Příznivé podmínky: zvířata vhodná k domestikaci a dostupnost vysoce výživných (a skladovatelných) semen rostlin (obilovin).
- Euroasijský kontinent (orientace východ-západ) příznivý pro snadný přenos moderních technologií z Blízkého východu ("úrodný půlměsíc") do Evropy

Biogeografie

- Technologie tehdejších jihoamerických civilizací "necestovaly" (orientace Ameriky ve směru jih-sever byla méně příznivá)
- Eurasie: raný přechod od sběru a lovu k zemědělství v Eurasii.
- vedl k dělbě práce, obchodu, urbanizaci a silnému politickému rozvoji
- Následoval rychlý technologický rozvoj, který po roce 1500 poskytl Evropanům možnost ovládnout Nový svět (Španělsko vs. Aztékové a Inkové), nikoli naopak

Biogeografie a instituce

- Diamond nevysvětluje, proč instituce přetrvaly i po roce 1500 a proč nebyly následné technologické změny využity na jiných kontinentech k překlenutí rozdílů.
- Acemoglu, Johnson a Robinson (2001):
- Evropské rozdíly v úmrtnosti pro odhad vlivu institucí na ekonomickou výkonnost:
- Souvislost mezi mikro/biogeografickými podmínkami a kvalitou správy věcí veřejných

Biogeografie a instituce

- drtivá většina úmrtí Evropanů v koloniích byla způsobena malárií a žlutou zimnicí.
- malárie a žlutá zimnice → extrakční instituce → slabá ochrana právního státu, osobní svobody a majetku → slabý následný hospodářský a politický vývoj
- příznivé mikro/biogeografické podmínky → trvalé osídlení → dobré instituce → stabilní hospodářský a politický rozvoj

Institucionální vysvětlení

- Acemoglu a Robinson: Proč národy selhávají (2012):
- Krátké video AKA 500 stran v 5 minutách:
<https://www.youtube.com/watch?v=2z5RAZlv2UQ>

Institucionální vysvětlení

- Dobré instituce podporují seberealizaci, inovace, svobodu projevu, rovnost před zákonem a chrání politickou a hospodářskou soutěž.
- Severní Amerika: Angličtí kolonizátoři se nejprve pokoušeli o strategie, které zavedli Španělé v Jižní Americe, ale místní podmínky nebyly jejich strategii nakloněny.
- Zastupitelské instituce byly zavedeny pouze jako "plán B".

Otázky

- JAK PŘESNĚ ovlivňují rozhodnutí z minulosti dnešní politickou a sociální realitu?
- "Klasická geografie": neměnné geografické faktory (ekologie, klima, zdroje) mají dnes stejný vliv jako v minulosti - přímo na lidi.
- Sofistikovanější vysvětlení zdůrazňují zprostředkující roli institucí
- Acemoglu a kol. pracují s široce pojatými soubory institucí, ale přesný mechanismus jejich vlivu není jasný (jak a proč instituce přetrvávají)

Nerovnost jako přímý důsledek minulosti

- Význam obchodu s otroky v Africe pro pozdější hospodářský rozvoj:
- silný negativní vztah mezi počtem otroků vyvezených z dané země a jejím následným hospodářským rozvojem
- obchod s otroky zabránil vzniku širších etnických skupin, což vedlo k etnické frakcionalizaci, a obchod s otroky vedl k oslabení a nedostatečnému rozvoji politických struktur: koloniální původ důvěry?

Meritokratická byrokracie a hospodářský růst

- Weber: byrokracie jako jeden z institucionálních základů kapitalistického růstu
- organizace veřejné správy, které se vyznačují meritokratickým nábořem a předvídatelnou, dlouhodobou kariérou, budou efektivnější při vytváření hospodářského růstu než jiné formy organizace veřejné správy

Profesionální byrokracie a hospodářský růst

- Evans a Rauch: silná a významná korelace mezi skóre na škále "weberiánství" a celkovým růstem reálného HDP na obyvatele v období 1970-1990 ($r = .67$; $p < .001$).
- Vzhledem k tomu, že se údaje týkají především hlavních hospodářských agentur, nevyplývá z toho, že celý byrokratický aparát musí být takto strukturován, aby měl pozitivní vliv na růst

A. Sen: Rozvoj (Development)

- není totéž co hospodářský růst
- hospodářský růst by měl zlepšit životní podmínky lidí, ale existuje mnoho dalších proměnných, které životní podmínky také ovlivňují.
- střední délka života může sloužit jako ukazatel těchto dalších proměnných

A. Sen: Rozvoj (Development)

- "rozvoj" je do jisté míry normativní pojem.
- protože rozvoj je o dosažení lepšího života, musí se analýza rozvoje zaměřit na povahu života, který se lidem daří žít.
- to, co je nebo není považováno za "rozvoj", nutně závisí na naší představě o tom, jaké věci jsou hodny podpory